

A A R N E   E U R O P A E U S .

Muinaistutkimuksia Kuhmoisten pitäjän kirkon seuduilla

v. 1921.

Muinaistutkimuksia Kuhmoisten pitäjän kirkon seuduilla

v. 1921.

(Luettelo 7854: 1 - 16; 7903: 1 - 2.

Liitteenä 6 karttaa ja 6 valokuvaa).

Papinsaaren rautakautinen kätkölöytö.

Tämä tärkeä löytö, luetteloissa n:rot 7854:1 - 16, tilattiin virkatietä museoon, minne se saapui huhtikuussa v. 1921; tilaus aiheutui Kuhmoisten muinaismuistojen tunnollisen huoltajan Fabian Lindénin ilmoituksesta. Kuten tunnettua, kuuluu löytöön, jota on pidettävä kätkölöytönä ja jonka suljettua luonnetta ei ainakaan voi epäillä, esineitä, joita tähän asti on pidetty verraten eri-ikäisinä (esim. 7854:1 - 2 ja 14, 15). Yhteispiirteet skandinavisen eläinornamenttiikan 3. tyylin kanssa eräässä riipuksessa (7854:7 c) osoittavat, että löytö on todennäköisimmin 700-luvulta. Sekä löytösuhteittensa että - tosin paljon niukemman - kalustonsakin puolesta on löytömme lähimpänä analogiana mainittava eräs löytö Hollolasta (3145: 1 - 11; A. O. Heikelin kertomus top. arkistossa). Papinsaaren kätkölöytö oli varsinaisena aiheena Kuhmoisten matkaan.

Esineet löysi, kuten luettelosta tarkemmin selviää, maaliskuussa 1921 haudankaivaja Kustaa Tanninen Kuhmoisten seurakunnan hautausmaalta Papinsaarelta, hautaa kaivaessaan, hautuumaan ^{pohjois-}~~ete-~~reunasta, 90 cm syvyydeltä.

Papinsaari on n. 1 km pitkä saari Kuhmoisten lahdessa aivan kirkonkylän alla, yhdistetty sillalla mantereeseen, kuten kartoista 1 - 2 ja valokuvista selviää. Saari on Kuhmoisten luontoon nähden matalahko; sen runkona on kallioharjanne, joka usein kohdin pistää esiin. Mantereenpuoleinen länsisivu on jyrkähkö, mutta itä sivu ja pohjoispää ovat loivarinteisiä, maanlaadultaan hienoa hiekkaa. Löytöpaikka on koilliseen viettävällä hietikkorinteellä saaren pohjoispäässä, Äkämäen kylän Korppilan

talon tiluksista lunastetulla hautausmaalla, 21 m hautuunmaa-aitauksen koilliskulmasta länteenpäin ja sitten aidasta etelään eli sisäänpäin 1,60 - 1,70 m. (Hautuumaan koilliskulmaksi tulee piakkoin kartalla 3 näkyvä pyykki, josta löytöpaikalle on 41 metr.). Hauta, josta esineet löytyivät on erään Lehtisen (b kartoilla 3 - 4), seuraavalla haudalla länteenpäin on kivijalustalla rautaristi, jossa on kirjoitus: Aarne Joeli ja Pauli Akseli Lehtinen (c kartoilla 3 - 4); kolmannella haudalla samassa rivissä samalle päin on kivi, jossa on kirjoitus Talollinen Augusti Rauhamäki * 4/1 1864 † 16/5 1909 (e kartalla 3).

Kustaa Tanninen kertoi löytäneensä ensiksi ison renkaan (7854:1), sitten rintaketjut (7854:9) ja sitten muut esineet, aivan pieneltä n. $\frac{1}{2}$ kyynärän laajalta alalta, haudan keskestä. Aikaisemmin oli Tanninen paikkakuntalaisille näyttänyt löytöpaikaksi haudan jalkapään. Kun mies on kovin taikauskoinen ja oli löydöstä tullut siinä määrin järkytetyksi, että oli sairastunut pitemmäksi aikaa - tiedusteli muuten, eikö museo voisi korvata hänen sairauskulujaan -, ei hän mahdollisesti ole voinut tehdä tai ainakaan muistissaan säilyttää löytösuhteista aivan täysin selvää kuvaa. Että itse hauta oli oikea, osoittaa se seikka, että haudan päällä näkyi vielä jokunen pronssiruosteiden murena. Esineiden ympärillä ei ollut löytyessä verhoa, ei hiiliä eikä luita. "Kulkusissa" (7854:10 - 11) oli ollut sisässä jotain ainetta joka hajosi kuin tomu pois. Löytökohta oli punnitukseni mukaan 8,45 m yli Päijänteen vedenpinnan, joka punnittaessa, syks. 1921, oli n. 30 - 40 cm normaalivedenpintaa alempana. - Ennen ei Papinsaaren hautausmaalta tiedetä esineitä löydetyn; ei ole Tanninen niitä aikaisemmin tavannut eikä hänen edeltäjänsäkään koko "virka-aikanaan."

Paikalla toimittamissani koekalvauksissa (kartat 3 - 4) ei löydetty muuta kuin yksi ainoa palanut luumuru (7903:1); se oli aivan yksikseen melkein puhtaanvärissä hiedassa isomman koekalvauksen itäosassa; toisia ei tarkasta silmälläpidosta huolimatta ilmaantunut. Sen sijaan oli samassa koekalvauksessa, ruokamultakerroksessa jyrkkä syvennys. Tämän kuopan pohjassa oli maa ruskeahkoa, muistuttaen kulttuurikerrosta (ks. karttaa 4).

Tanninen kertoi joskus hautoja kaivaessaan tavanneensa samantapaisia kuoppia, joissa oli liikuteltua maata; m.m. oli sellainen ollut haudan a kohdalla, vain n. 1,5 m:n päässä kaivauksessa tavatusta (kartta 4). Näistä kuopista, joita Tanninen arveli entisten nauriskuoppien jäliksi, näyttää olevan maininta jo virkatietä saapuneessa kyselylehdessä ("ei hiiltä, tuhkaa tai punamultaa, jota toisissa paikoissa on löydetty"). F. Lindén arveli niitä taas - mielikuvitusrikkaaseen tapansa - kuopiksi, joista kätköt oli kaivettu pois. Muistettava on, että löytöpaikka on ennen ollut peltoa. Maanlaatu oli paikalla tuhkanhienoa tasalaatuista hietaa. - Koekaivaukselle asetti tietysti hautuumaan tuoreine hautoineen rajoituksensa. Mitään ratkaisevaa selvitystä löydön laadusta ei siis tutkimuksessa saatu. Todennäköisimmäksi jää, että kyseessä on kätkölöytö, joskin maahauta Euran Käräjämäen tapaan voisi tulla kysymykseen ja koekaivauksesta löytynyt arvoituksellinen palanut luumurunen on myös pidettävä mielessä.

Lisää Papinsaaresta.

Hieman etelämpänä on samalla Papinsaarella, Pukkalan talon maalla, hautuumaan uuden kaakkoisen nurkkapyökin lähistöllä, saaren itärinteellä, hiekkakuoppia (ks. karttaa 1). Niistä on löydetty polttamattomia luita. Maa on monin paikoin vahvasti noen ja hiilen sekaista sisältäen palaneita kiviä (myös liesikiveyksiksi ryhmitettyinä). Tiilen palat osoittavat, että tämä kulttuurikerros on kuitenkin vasta historialliselta ajalta. Kenties se on yhteydessä saaren nimen - Papinsaari kanssa; kerrotaan nimittäin saarella olleen pappilan.

Edelleen tarinoidaan, että kun pappila rakennettiin saarelle, niin hakkuutti pappi - Kuhmoisten ensimmäinen - pois pyhäät puut Papinsaarelta. Uhripaikka oli silloin siirretty Päijänteen Vohlus- eli Vohlitsaarelle, jossa sittemmin oli myös pyhiä puita.

Ruumishauta Fabian Lindénin tuvan takana.

Fabian Lindénin tupa ympäristöineen kuuluu nykyään Äkämäen Korppilaan, mutta on aiemmin kuulunut Lästilan kylän Saksan tiluksiin. Kun tätä tupaa rakennettaessa v. 1917 kaivettiin leik-

kausta rantatörmään heti Päijänteeseen entisen rantapenkereen yläpuolelle, löydettiin siitä n. 70 cm syvästä "suurikokoisen miehen sääri, reisi, lonkka ja pari kylkiluuta", paljon hiiltä mutta ei puuosia eikä esineitä", kuten Lindén oli jo 1917 museoon tiedoittanut (28 p. lokak. 1917 päiv. kirje top. arkistossa). Kun paikka rantatörmällä oli täysin verrattavissa Ala-Rantalan löytörikkaiden hautojen paikkaan, päätin kaivauttaa loput haudasta. Hauta oli tuvan W-puolella isokivisessä sorassa; löytökohdan korkeus oli 4,57 m yli Päijänteeseen vedenpinnan, joka tällöin oli n. 30 - 40 cm normaalista alempana. Ensin löydettiin jalkaluut, jotka Lindén oli peittänyt turpeen alle. Sitten paljastettiin yläruumis. Pää oli 50 cm syvässä, kylkiluut n. 60 cm syvässä; ruumiin suunta oli ollut jotakuinkin SW - NE, pää lounasta kohden. Vainaja oli haudattu seljälleen, lyyhistyneeseen asentoon. Pää oli isojen (maapepäisten) kivien välissä, rinnalle vaipunut, kasvot käännettyinä vasempaan eli pohjoista kohden. Kädet olivat tiukasti kylkiä myöten. Vasemman kyljen vieressä oli puun jäännöstä, pitkä puuliuskare, kuori alaspäin. Pään ja vasemman kyljen päällä oli isoja kiviä. Maa oli haudan kohdalla ja ympärillä vahvasti hiilensekais-
ta (ks. karttaa 6). Hiilien joukossa oli myös vain puoleksi palaneita puunsiruja. Hiiltä oli varsinkin lähellä pintaa, kivien päällä, missä maa oli aivan mustaa, mutta myös syvemmillä luurangon sivuilla ja allakin. Vielä pohjamaassa näkyi haudan kohdalla hiilitäpliä. Mitään muinaisesineitä ei löydetty. Siitä huolimatta on mielestäni todennäköisintä, että haudaus on esihistoriallisen ajan lopulta tai ei ainakaan paljoa sitä myöhempi, päättäen sekä hiillistä että varsinkin läheisten Ala-Rantalan löytöjen kanssa aivan samanlaisesta löytöpaikasta. - Lindénin tuvantakaisessa leikkauksessa, joka on n. 10 metr. pitkä, ei näy merkkejä toisista haudoista. (Kartat 5 - 6, valokuvat 1 - 2, 5 - 6; luettelo 7903:2).

Ala-Rantalan löytö rautakauden lopulta, tehty jo vv. 1852 - 53, tuli äsken mainituksi. V. 1907 kävi tohtori Appelgren - Kivalo paikkaa tutkimassa (kertomus top. arkistossa). Kun tässä kertomuksessa ei ole tarkkoja korkeusmittoja ja kun siinä esiintyvien arviomittojen mukaan haudan pohja tulisi ennen Päijänteeseen laskea olleeksi melkein veden alla, mikä ei ole todennäköistä, vaa-

kitsin löytöpaikan, joka muuten sijaitsee n.s. Kokonniemellä (virall. Anttulan kylää) vastapäätä Papinsaarta ja näkyy kartassa 2 sekä kuvassa 6. Se kohta, jolta löytö tehtiin, tuli olemaan vähintään 3,65 m yli Päijänteen. Kun vesi oli kuten jo mainittu, huomattavasti normaalia alempana, - rannalla näkyväin merkkien mukaan oli normaalivedenpinta 0,35 m silloista ylempänä - ja kun veden pinta Päijänteen laskussa, Kalkkisten koskea perkatessa vv. 1832 - 38 alentui 1,2 metriä, on siis Rantalan löytöpaikka ennen laskua ollut vähintään 2,10 m yli Päijänteen pinnan. Paikka kuuluu ennen mainittua laskua olleen saarena. Nyt omistaa sen Kuhmoisten kunta, ja sen kellarin kohdalla, josta löytö tehtiin, on itsellinen Kalle Virtasen asunto. Itse hautapaikka on sora- maata, aivan Päijänteen vanhan ranta-äyrään päällä; ympärillä on savimaata. Rantalan löytö on lueteltu n:roilla 1232, 1266 ja 1558 (vrt myös Appelgren - Kivalo, Suomalaisia pukuja s. 26 - 27).

Hajatietoja.

Pukkalan talon isäntä Sulo Kauppinen kertoi n. 10 v. sitten löytäneensä Kuhmoisten kirkolta Pukkalan talon (Tapiolan kylää) vanhalta rakennustontilta ohuen lehtimäisen hopearahan, jota väitettiin roomalaiseksi(?). Oli antanut sen maisteri Lauri Hannikaiselle. Kun maisteri H. pian samana syksynä kuoli Petsamon matkallaan, en ole voinut saada rahasta enempiä tietoja. Samalta tontilta kerrottiin löytyneen paljon myöhemmän aikuisia rahoja.

Kirkonkylästä n. 10 km Pihlajakosken suuntaan on Nihtilän talon maalla Kammiovuori, jossa on luola; siitä oli kertoman mukaan löydetty keihäänkärki.

Ansiolahdella, Jussilanmäellä (nyk. Myysälä) on ollut mahtava kartano. Siinä piti olleen malmiset portit, joiden vonkuminen kuului kirkolle saakka. Kerrottiin sen olleen samalla suvulla kuin Verhon Padasjoella. Lähellä oli "Jakkikartano". Myysälän herra oli kerran ollut kalastamassa Jakkikartanon alla. Jakkikartanon herra löi silloin ahraimella häntä niskaan, paeten sen johdosta ja jättäen kartanonsa.

Tutkimukset Kuhmoisissa suoritin 22 - 25 p. syysk.
1921.

Aarne Ruoponen

Kukunoinen.
A. Europaus 1921.

5554

5554

Kuv. 1. Kukunoinen, Pajinsaaren
jäähyöspää, nähtynä koillisesta Päijän-
teen lauden takaa Mäkelän talojen luota.

+ Pajinsaaren Kätkölöydön jääkka (7854). Ranta-
lan löytöpaikka (12324 m.) jää kuvan vas. laidan
kolmelle näkymättömään Pajinsaaren sa.

+ Fabian Lindénin tupa (7903:2).

Valok. A. Europaus 22/9/1921.

5555

5555.

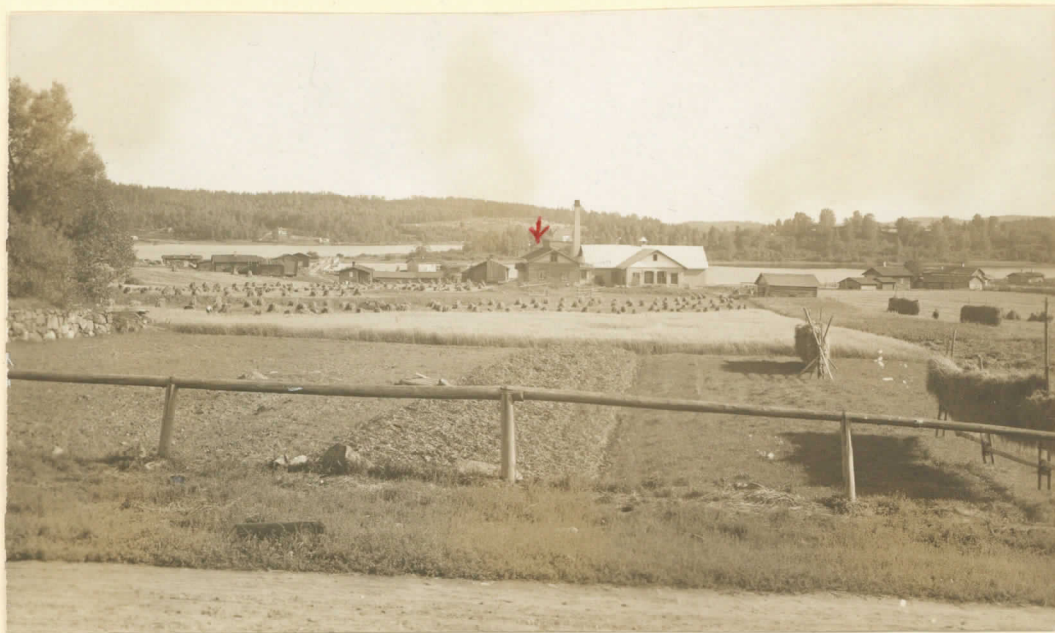
Kuv. 2. Sama kuva kuin yllä, pienempi-
kokoisena.

5553

Kuva 3. Papiinsaaren Kätkölöydön ⁵⁵⁵³ (7854:1-16) paikka (x), aidan takana, Papiinsaaren rannasta, jokseenki "idästä" päin. Etualalla Pääjärven vanha rautapenger (ennen laskua viime vuosien alussa).
Valok. A. Europaeus 24.9.1921.

Kuva 4. Papiinsaari, katsottuna länneltä Kukkoisten kirkkoa, maantietä, siis jokseenki luoteesta. Löytöpaikka V. Oskari Kortikoinen.

Kuva 5. Papiinsaari, jokseenkin luoteesta.

✓ Papiinsaaren Kätkölöydön paikka (7854:1-16).

x Hautalöydön 7903:2 paikka.

Kuvan ottanut n. v. 1905 valokuvaaja
Brask. Lohj. tilanostaja Hirvon
Salon perilliset museolle.

5556

Kuva 6. Kukunoinen, vas. Papiinsaaren ranta
ja x Fabian Lindénin tupa (ruumiskau-
ta 7903:2). Oikealla Kaustalla Ma-

Rantalan löydöspaikka (1232 y. m.). Keltu

joko polijoisesta etelään. Valok. A. Europaanus 24 p. Syyshk. 1921.

Kukkonen,
 Jäljennös Korppi-
 lan Tilan viljelys-

kartasta (telusyt
 A. Laurila-13),

Jälj. A. Europaeus
 22/9 1921.

1:4000.

x a Papinsaari löyöpaikka 785V:
 (1-16)

x b V. 1921 kair. ruumishautaus (7903:2).
 1:4000

Korppi-
 lan
 Fonsti.

Foljan Lindensin
 asunto Pajanne

Leikkukuo-
 me

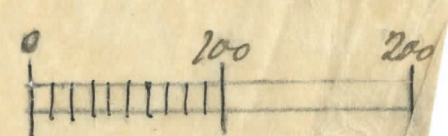
Ruumis-
 huone
 Hautaus-
 ma.

Kokkair. 175m, 1875-2250 m } aidan
 kulma

Papinsaari

Leikkukuo-
 pia.

= 114,000

Kuhmoinen.
 (tilanomistaja)
~~Antti Ote Hanni~~
 Hirvensalon tekemäs
 la Kartasta
 Kuhmoisten Kir-
 konkylän tie-
 noista.

A. Europæus 1921.
 7854:1-16 x a Papinsaaren löytö-p. (7854)
 7903:2 x b 1821 Fulk. ruunishauta (1903)
 1232, 1266, 1558 x c Ala-Rantalau hautal. (1232, 1266, 1558)
 0 100 200 300 Metr.
 1:4000.

Karta 1.
Kuhmoinen.

Jäljennös Korppi-
lan tilan viljelyskar-
tasta (teknyt A. Laurila-13).

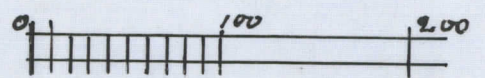
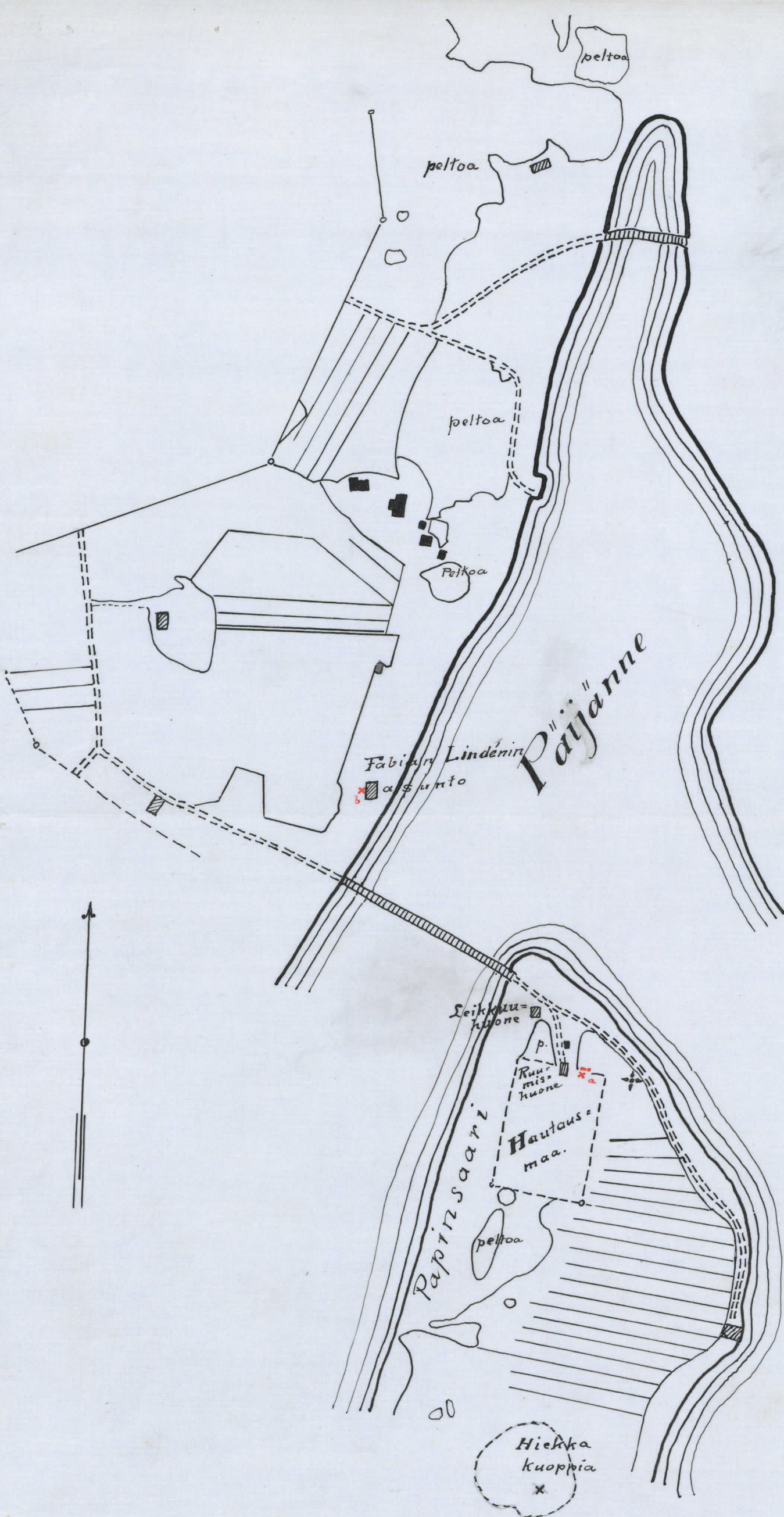
Jälj. A. Suopaeus.

22/9 1921

x^a Papinsaaren löytöp. 7854:1-16

x^b V. 1921 kaiv. ruumishauda (7903:2)

Korppi-
lan
tontti

1:4,000

Kartta 2.

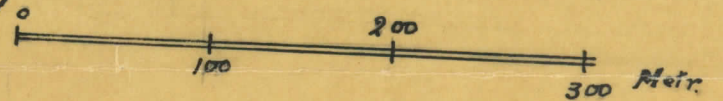
Kuhmoinen

Ote tilanomistaja *Hanni Hirvensalon* tekemästä kartasta.

Kuhmoisten "Kirkon" kylän tienoista!

A. Europaeus 1921.

- x a* Papinsaaren löytöp. (7854:1-16)
- x b* 1921 tutk. ruumishauta (7903:2)
- x c* Ala-Rantalan hautal. (1232, 1266, 1558)

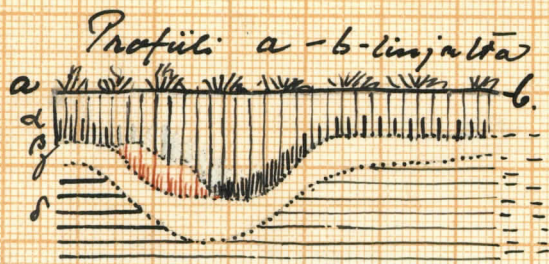

1:4000

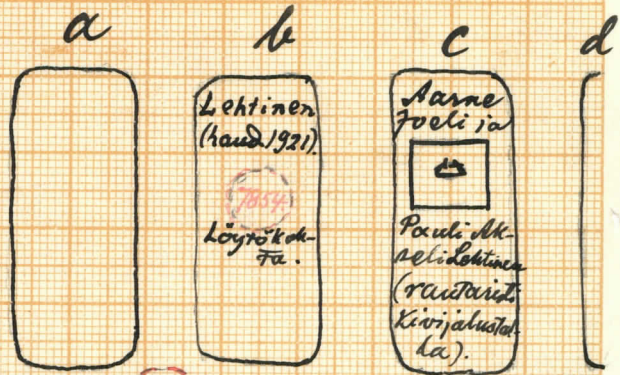

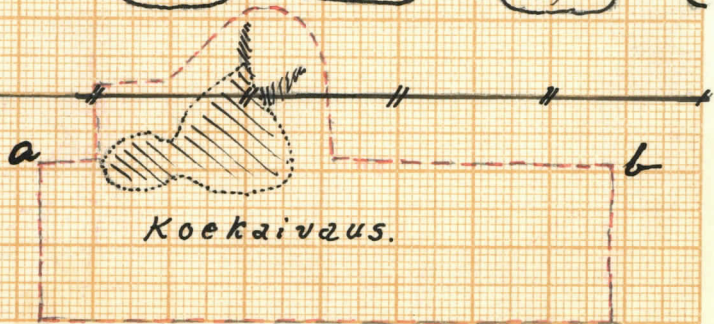
Kartta 4

d = ruokamutua, alinna likasempaa & ruskeadukoa.
 b = ruskeata & kaata
 s = keuhkaväätä maata. s = polyahietoa.

Hautuumaan äiti

Kartta 4.

Kukonoinen, Papiusari.

Koe-kaiu.

Koekaiuus 1921.

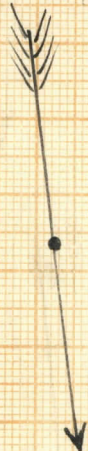
N. Suoyalus 1921.

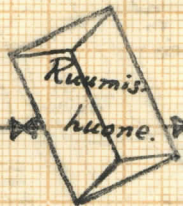
Kartta 3.

Hautuumaaksi
ototettua aluetta

Hautuunmaa

a b c d e

Kuhmoinen
Päpinsaari.

- x Rautak. löytö. (1854.)
- Koekaivauksia.

Cedone Joshi ja Pauli Akseli Lehtinen
haudo (hautarit: Kerttu Luoma) - R. Jalonen
Lukut. Rauhamäki. *4/1864 †19/51909 (kivi)

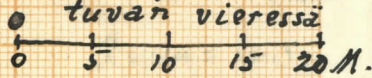
A. Ruopanen
24.9.1921.

Kartta 5.

Kukmoinen
Kirkonkylä
Kospila

* Ruumishauta
Fabian Lindénin
tuvan vieressä

J. Europæus
1921.

Päijänteen vanha ranta 2.00

7.58

Fabian
Lindénin
tupa

Tupakkimaa

Keinotekoinen
terrassi.

Normaaliranta. 0.26

Ranta lietettä 1921

Päijänne. ± 0.

Kartta 6.

Kahmoinen
Korppila

Ruumishautaus

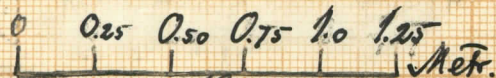
F. Lindénin tuvan
takana.

— Lahoä puuta
muna Poltetun hii
lensek. maantäjä.

□ Kiviä luurangon
päällä tai samalla ta-
solla läh. maanpintaa.

○ Kiviä syvemällä
tai maaperässä.

Vrt. karttoihin l. 2.5.

Skulptuuri 23.9.1921.

Kulmisen 23.9.1921.

